

Jegyzetek a városról

Irta: Illés Endre

SIRÁLYOK

A város kedvencei a sirályok.

A hídon ezrek s tízezrek özönlének szüntelenül Buda és Pest között, — a két város hajnalban felkel és késő estig főfoglalkozásaként átkel a tulsó partra. Aki a tömegben sodródik, mind értelmes céllal topog valamerre. — ezt hiszi, s akár igazolja, is. De aki véletlenül vetődik a híd felé, s csak távolról nézi az átkelőket, félpernyi szemlélődés után is értelmetlennek, torznak s valószínűtlennek látja ezt a sűrű hangyavonulást. Nem lehet annyi komoly cél és munkahely a kétfelé dőlő városban, ahány ember tolong itt, az egyetlen hídon. A zsúfolt híd divat lett. Az átkelők úgy élvezik a süvítő szélben, a festetlen rozsdás vasgerendák között a létezést, mint a tömött espressóban egymás közelségét, cigarettafüstjét és szófoszlányait. Megmegállnak s a zöld, tavaszi vizet meg a lebukó sirályokat nézik.

Mert az értelmetlenül vonuló tömeg felett sirályok keringenek. A sirályok röpkölése is makacs és értelmetlen. De a sirályok az értelmetlenséghez szárnyat használnak. Az emberek ingerültséget, sarcipót és keményen dolgozó könyököt. A sirályok mégis nemesebbek.

Azelőtt a Lánchídnál tanyáztak. Mindenki tudott róluk, mégis kevesen látták őket. Olyasféle szerepük volt, mint a Vár múzeumból szökött közlekedési eszközének: a siklónak. Akinek arra vitt az útja, beült a siklóba. Aki átment a téli Lánchídon, szórakozottan a sirályokra pillantott. A város itt gyűjtötte össze klasszikus és maradi kellékeit: a Lánchidat, az Alagutat, a siklót, a sirályokat.

A keringő, rekedten vijjogó, gőgös és éhes sirályokban az években inkább vers volt, mint test és valóság. Titkos hódolói voltak. Budához tartozott.

Ma háziállat lett. A Pest és Buda között özönlő tömegek kedvence.

Az emberek otthon elhanyagolják kutyájukat, macskájukat, a kanárit, — ehelyett elmennek a hídra és sirályokat néznek. Mindez félelmetesen korszerű is. A kutyához hús kell, a macskához tej, a kanárihoz kendermag, — a sirályokért csak tolongani kell.

Etetik is őket. Néhány napja — szép, telifényű, márciusi koradélelőttön — fiatal nő állt a korlát mellett, nyitott bőrtáskájából kenyérdarabokat dobált a sirályoknak. A nő is szép volt, akár a hideg tavaszi fény; nagyon magas. Szendélyes fiatal nő volt, nagy ívben dobálta a kenyérdarabokat, s oly könnyedén nyújtózott, mint egy lángnyelv. Nem látta a hidat, a Dunát, a vakító eget, — a sirályokat nézte; mosolyogva s megszállottan, mintha szerelmet kötne velük. A mitológiából jöhetett volna; a fiatal Heléna volt, a trójai szökés előtt. Úgy dobálta kenyérdarabjait, mint aki madarakkal engeszteli az isteneket, akikről csak ő tudja, hogy holnap megharagszanak rá.

Ez a fiatal nő leplezte le a sirályokat. A madarak olyan sűrűn és izgatottan keringtek körülötte, mintha egy méhrajt titokzatos, idegen szag ingerelne, — előtte szálltak, lebuhtak, feléje csaptak, s a nő, ahogyan a kavargásban állt, karcsúbb és nemesebb volt, mint a sirályok. Ő fejtette meg számomra a titkot.

S most hadd mondjam el, hogy mindig idegenkedtem a sirályoktól. Az a hídon álló nő segítette a szavakba foglalható leleplezéshez. Nézzék meg ezeket a madarakat... Nem igaz, hogy a sirály titokzatos és idegen, nem igaz, hogy jól repül, nem igaz, hogy szép és gyors, nem igaz, hogy könyörtelen és nemes, — igaz ellenben, hogy a sirály kövér, mint a galamb, a teste merev és hideg, mintha porcellánföldből égették volna, s nehezen repül, sűrű csapkodással száll. lihegve emelkedik a magasba. Ezt a lihegést persze titkolja, mint a kövérkés, szoros fűzőt viselő nők.

Nem, a sirály nem vers, — ez a madár az álköltészet jelképe. Falánksága sem könyörtelenség s nem az igazi ragadozók önzése, — éhsége inkább háziasság. Megint a nőkre emlékeztet, azokra a nőkre, akik örökkön edes, habos süteményekre vágyanak. A jégen él — és édesszájú madár. Kegyetlensége az édesszájúaké.

A fiatal nő — azon a márciusi délelőttön — hirtelen eltűnt a hídról. Elfutott a szerelmeséhez Trójába. A sirályok maradtak. S most öreg nénik és magányos urak etetik őket. És így lepleződnek le napról-napra: derék háziállatok ők, a két part kedvencei. Még játsszák a titokzatos idegent, mert így kívánják ezt tőlük. De legszívesebben csokorra kötött égszínké szalagot kérnének a nyakukba, s ha a hideg elmúlt, púhára bélelt kalitkát köszvényes csontjaiknak.

Pest és Buda testvériesen osztoznak rajtuk. A város primadonnái lettek. A városé, amely ritkán szerette meg a nyers, a kemény, az igazi verset, szíve mindig inkább az álköltészethez húzott. Ahhoz a hetvenkedéshez és álmerészséghez, amely csak sűrű, nehéz szárnyacsapkodással s titkoló lihegéssel tud a magasba törni.

A HEGY

Ki nézte meg mostanában a Gellérthegyet? Magam egy évnvi szorongás után tegnap vágtam neki a hegynek.

Évekig készültem arra, hogy regényben megírjam a Gellérthegy alkatát. Útjain, meredek lépcsőim, kertjei felett a lejtőin mindig a költészet futott előttem. Ennek a hegynek tavasszal voltak félórái, amikor olyan szép s fanyar volt, mint egy fiatal lányfej. Éjszakai csöndben olyan félhangokkal lélezett, amilyeneket Debussy ütött le zongorán. Izmosnak s rugalmasnak éreztem. Valamiféle hűvös, örökös zúgásban és ezüstporzásban élt, mintha egy vízesés szomszédságába költözött volna. A szél Shelley verséből érkezett fakoronájába. Átadta magát az embereknek, tudott szakítani velük. Egyik oldala sziklás és meredek, emberek lezuhanhatnak és agyonzúzhatják itt magukat; mégsem vad: a kultúrát kívánja. Iz és tűz volt ebben a hegyben.

Egész volt. Egység, remekmű. Az embereket, akik itt laktak, nem változtatta meg. De valamifajta illatszert lehelte rájuk; jó, komoly illatot. Holdudvara volt, ebben a sejtelmes fényben átrajzolta a valóságot. Varázsolni tudott.

Fiatalságom évei kötnek a hegyhez. Mennyit jártam kertjeit s útjait; hány arcát ismerem! Ma is itt lakom. De egy éve csak abban az utcában járok, amely a legrövidebb út a kertajtóig. Egy év óta halogatom a találkozást a hegygel, nem akarok az arcába nézni. Pedig ismerem